

УДК 658.7.07

*Ігор Аверічев, к.е.н., доц.
(доцент каф. «Управління та економіка водного транспорту», Київська державна академія водного транспорту ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного)*

*Микола Кулик
(магістр, Київська державна академія водного транспорту ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного)*

ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПІДПРИЄМСТВА

Будь-яке підприємство є відкритою системою, котра активно взаємодіє з оточуючим середовищем функціонування. Тому одним із ключових напрямів підвищення конкурентоздатності підприємств є організація ефективної міжорганізаційної логістичної координації у сфері постачання необхідних їм ресурсів.

В цих умовах особливого значення набувають стратегічні механізми управління постачанням, що вимагають інтеграції усіх сфер діяльності підприємства у вирішенні великої кількості завдань матеріально-технічного забезпечення та координації дій з різними постачальниками.

Саме створення надійних, взаємовигідних та довгострокових зв'язків із постачальниками надає підприємствам впевненість у виконанні своїх виробничих планів, можливість стабільного розвитку та підвищує їх конкурентоздатність.

Метою статті є розробка обґрунтованих наукових і практичних рекомендацій щодо вдосконалення матеріально-технічного забезпечення підприємства та системи управління ним.

Трансформація виробничих відносин, зміна організаційно-правових форм і характеру взаємозв'язків господарюючих суб'єктів в економічній системі є головними детермінантами процесу матеріально-технічного забезпечення підприємств. Радикальні зміни, які обумовлені ринковими перетвореннями в економіці призвели до перетворення матеріально-технічного забезпечення у децентралізовану саморегульовану систему, що спирається на попит, пропозицію, ціну, конкуренцію. В процесі дослідження були вирішені наступні завдання: пошук ефективних рішень в системі організації та управління матеріально-технічного забезпечення; розробка напрямів удосконалення матеріально-технічного забезпечення на основі інноваційних технологій логістики.

Характер цих змін, що виникли при формулюванні задач управління матеріально-технічним забезпеченням, обумовлює необхідність застосування нових підходів до їх вирішення.

Тому особлива увага була приділена розв'язанню проблем управління і раціональної організації матеріально-технічного забезпечення підприємства.

© Аверічев І., Кулик М., 2016

Важливою складовою пошуку ефективних рішень у галузі матеріально-технічного забезпечення було визначено прийняття раціональних логістичних рішень.

Ключові слова: матеріально-технічне забезпечення, логістична система, логістичний підхід, матеріально-технічні ресурси, логістичне управління, стратегічне управління.

Игорь Аверичев, к.э.н., доц.

*(доцент каф. «Управление и экономика водного транспорта»,
Киевская государственная академия водного транспорта им. гетьмана
Петра Конашевича-Сагайдачного)*

Николай Кулик

*(магистр, Киевская государственная академия водного транспорта
имени гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного)*

ПРИМЕНЕНИЕ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОДХОДА К УПРАВЛЕНИЮ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИМ ОБЕСПЕЧЕНИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Любое предприятие является открытой системой, которая активно взаимодействует с окружающей средой функционирования. Поэтому одним из ключевых направлений повышения конкурентоспособности предприятий является организация эффективной межорганизационной логистической координации в сфере поставок необходимых им ресурсов.

В этих условиях особое значение приобретают стратегические механизмы управления снабжением, требующих интеграции всех сфер деятельности предприятия в решении большого количества задач материально-технического обеспечения и координации действий с различными поставщиками.

Именно создание надежных, взаимовыгодных и долгосрочных связей с поставщиками представляет предприятиям уверенность в выполнении своих производственных планов, возможность стабильного развития и повышает их конкурентоспособность.

Целью статьи является разработка обоснованных научных и практических рекомендаций по совершенствованию материально-технического обеспечения предприятия и системы управления им.

Трансформация производственных отношений, изменение организационно-правовых форм и характера взаимосвязей хозяйствующих субъектов в экономической системе являются главными детерминантами процесса материально-технического обеспечения предприятий. Радикальные изменения, которые обусловлены рыночными преобразованиями в экономике, привели к превращению материально-технического обеспечения в децентрализованную саморегулируемую систему, которая опирается на спрос, предложение, цену, конкуренцию.

В процессе исследования были решены следующие задачи: поиск эффективных решений в системе организации и управления материально-технического обеспечения; разработка направлений совершенствования материально-технического обеспечения на основе инновационных технологий логистики.

Характер этих изменений, возникших при формулировке задач управления материально-техническим обеспечением, обуславливает необходимость применения новых подходов к их решению.

Поэтому особое внимание было уделено решению проблем управления и рациональной организации материально-технического обеспечения предприятия. Важной составляющей поиска эффективных решений в области материально-технического обеспечения были определены принятия рациональных логистических решений.

Ключевые слова: материально-техническое обеспечение, логистическая система, логистический подход, материально-технические ресурсы, логистическое управление, стратегическое управление.

*Igor Averitchev, Ph.D., associate professor
(associate professor of the Department «Management and Economics water transport», Kyiv State Academy of Water Transport behalf Hetman Petro Konashevich Sagaydachniy)*

*Nikolai Kulik
(master, Kyiv State Academy of Water Transport behalf hetman Petro Konashevich Sagaydachniy)*

THE USE OF LOGISTICS APPROACH TO MANAGING LOGISTICS COMPANIES

Any enterprise is an open system which interacts with the environment of operation. So one of the key ways to increase the competitiveness of enterprises is the efficient inter-organizational logistics coordination in the delivery of resources they need.

These conditions are particularly important strategic supply management mechanisms that require the integration of all areas of the company in solving problems of a large number of logistics and coordination with different suppliers.

The creation of a reliable, mutually beneficial and long-term relationships with suppliers gives businesses confidence in the performance of their production plans, the possibility of sustainable development and increase their competitiveness.

The article is to develop a reasonable scientific and practical recommendations to improve the logistics system and enterprise management.

Transformation of industrial relations, changes in organizational forms and nature of the relationships of business entities in the economic system are the main determinants of the process of logistics enterprises. Radical changes caused by market transformations in the economy led to the transformation of logistics in decentralized self-regulatory system, based on the demand, supply, price competition. The study had been resolved following tasks: search for effective solutions in the organization and management of logistics; development directions of improvement of logistics based on innovative technology logistics.

The nature of the changes that have arisen in the formulation of management tasks logistics will require new approaches to their solution.

Therefore, special attention was paid to the solution of problems of management and rational organization of the logistics company. An important part of finding effective solutions in the field of logistics have been determined taking rational logistics solutions.

Keywords: logistical support, logistics system, logistics approach, material and technical resources, logistics management, strategic management.

Постановка проблеми. В умовах переходу до ринкових відносин єдині системи нормативів удосконалювання матеріально-технічної бази втрачають своє колишнє значення. Кожний суб'єкт господарювання самостійно оцінює конкретну ситуацію й приймає рішення. Як свідчить світовий досвід, лідерство в конкурентній боротьбі здобуває сьогодні той, хто компетентний в області логістики, володіє її методами. Найбільше важливо зараз правильно й швидко провадити розподіл матеріальних потоків між постачальниками й споживачами.

У цей час логістика розглядається як напрямок господарської діяльності, що міститься в управлінні матеріалопотоками в сферах виробництва й обігу, а також як міждисциплінарний науковий напрямок, безпосередньо пов'язаний з пошуком нових можливостей підвищення ефективності матеріальних потоків.

Матеріально-технічне забезпечення (МТЗ) є найважливішою областю управління будь-яким підприємством, особливо в умовах розгалужених логістичних мереж постачання ресурсів. Через нестабільність роботи каналів доставки основних матеріально-технічних ресурсів (МТР) забезпечення виробництва протягом всього року здійснюється в основному за рахунок запасів. У цих умовах планування об'ємів, способів доставки і місця зберігання МТР є ключовим елементом системи оптимізації виробничих витрат [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем управління МТЗ промислових підприємств за сучасних умов розвитку економіки, в тому числі на логістичних засадах, присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Арроу До., Уайт О. У., Уайтин Г., Фирон Х., Хедли Дж., Хэнссмен Ф., Шрайбфедер Дж., Є. Крикавський, О. Крушельницька, Н. Краснокутська, О. Кузьмін, Г. Тарасюк, Л. Шваб та ін.

У цих роботах розглянуті методологічні основи і принципи управління економічними системами як у рамках окремих проєктів, так і підприємств в цілому, запропоновані економічні механізми управління МТЗ. Проте практичний аспект застосування методів логістики як ефективного наукового інструментарію управління формуванням і рухом матеріальних потоків потребує подальшого удосконалення.

Мета статті. Метою статті є пошук ефективних рішень в системі організації та управління МТЗ підприємства та розробка напрямів його удосконалення з використанням логістичних методів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших чинників підвищення ефективності виробництва на підприємстві є забезпечення його МТР та основними засобами в необхідній кількості для безперебійної роботи підприємства. Ринкові відносини передбачають конкурентну боротьбу, в якій перемає той, хто найбільш повніше використовує всі види наявних ресурсів. МТЗ виконує велику роль у підвищенні ефективності виробництва. Воно виступає в якості опосередкованого зв'язку між виробництвом та виробничим споживанням

продукції та його діяльність з розширенням масштабів виробництва неперервно зростає [2]. В процесі свого функціонування підприємству потрібен цілий комплекс матеріально-технічних засобів. Процес забезпечення підприємства МТР направлений на своєчасне постачання необхідних ресурсів в необхідній кількості на склади підприємства або ж одразу на робочі місця, в залежності від робочих планів.

Логістика – наука про планування, управління, контроль і регулювання руху матеріальних і інформаційних потоків у просторі й у часі від їхнього первинного джерела до кінцевого споживача. Впровадження логістичних підходів в управлінні рухом товарів придбало більшу актуальність на сучасному етапі розвитку української економіки. Це пов'язане з інтенсифікацією й розширенням товарно-грошових відносин, з динамічним збільшенням горизонтальних господарських зв'язків між підприємствами й організаціями сполучених галузей. Зросли можливості для поліпшення їхньої взаємодії на основі розширення господарської самостійності й ініціативи посередницьких структур і транспортних підприємств, удосконалювання їхніх договірних відносин і взаємного економічного стимулювання [3].

На основі логістичних підходів економічні методи повинні одержати втілення в практиці виробничих структур – у виготовлювачів і виробничих споживачів, а також у системі комерційно-посередницьких організацій і підприємств. За допомогою цих методів забезпечується економічна зацікавленість господарюючих суб'єктів у підвищенні ефективності кінцевих результатів господарської діяльності за рахунок економії й прибутку від логістичних операцій і послуг. Одним із початкових пунктів у дослідженні підходів до управління системою МТЗ є визначення її мети і головних завдань. У загальному вигляді метою управління є перенесення в майбутнє бажаного стану об'єкта управління. На сучасному етапі розвитку науки й технологій виробництва вчені все частіше приділяють увагу перегляду підходів до організації управління системою МТЗ підприємств різних галузей.

Так, у роботі [4] наведено порівняння традиційного та оперативного методів постачання, яке було взято за основу та доопрацьоване здобувачем для виділення головних відмінностей між класичним та логістичним управлінням системою МТЗ (табл. 1). Головна відмінність між наведеними підходами полягає [5]:

- у визначенні кінцевої мети виконання процесів МТЗ (при традиційному – досягнення власної головної мети діяльності, при логістичному – задоволення вимог клієнта-замовника, перетворення його на постійного клієнта);
- розрахунках витрат (при традиційному – економія на кожному етапі окремо, при логістичному – мінімізація загальних витрат);
- відносинах із постачальниками (при традиційному постачальник – випадковий, при логістичному – партнер).

Роль і масштаб участі фахівців із закупівельної і виробничої логістики в управлінні підприємством визначається, з одного боку, рівнем значущості системи менеджменту матеріальних ресурсів для цього господарюючого суб'єкта, а з іншого боку характером матеріалозабезпечення підприємства і його матеріаловитратних підрозділів і робочих місць.

В якості чинників, що визначають значущість логістичного менеджменту в системі управління матеріальними ресурсами, можна виділити [6]:

- об'єми і вартість матеріальних ресурсів, що притягаються підприємством для господарської діяльності;
- широту номенклатури використовуваних матеріальних ресурсів;
- міра транспортованості матеріальних ресурсів для підприємства.

Таблиця 1. Порівняння класичного та логістичного управління системою матеріально-технічного забезпечення

Процес МТЗ	Класичне управління	Логістичне управління
<i>Визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах та розміри партії</i>	Закупівля більшими партіями з меншою частотою постачання	Закупівля партіями, відповідними оптимальному розміру замовлення з урахуванням потреби та мінімальних витрат
<i>Вибір постачальника: головні критерії оцінки</i>	Багато постачальників з метою уникнення зривів постачання: якість (допускається незначний відсоток браку), ціна, умови та організація постачання	Довгострокові партнерські відносини з постачальником: відсутність браку, максимально висока якість, надійність джерела постачання
<i>Вибір форми контракту: акценти під час проведення переговорів</i>	Короткострокова форма з можливістю розриву через підвищення ціни на МТР: мінімальна ціна,	Партнерська довгострокова форма з можливістю корегування умов за конкретних обставин: довготрокові відносини, висока надійність
<i>Вибір способу транспортування</i>	Забезпечення низької ціни на транспорт та надійність постачання, спланованого постачальником	Частота, обсяги і графік поставок, економічно обґрунтовані замовником МТР виходячи із забезпечення мінімальних сукупних витрат
<i>Контроль</i>	Виконується замовником МТР	Зведено до мінімуму за рахунок ефективного управління ланцюгом постачання
<i>Оформлення документів</i>	Значні витрати часу на узгодження та оформлення зміни розміру потреби чи дати постачання	Зведено до мінімуму за рахунок ефективного управління інформаційними потоками та налагоджуваними партнерськими відносинами
<i>Умови пакування</i>	Пакування зручне для відправника чи перевізника (відсутня чітка характеристика МТР, що міститься в упаковці)	Використання стандартної тари незначних розмірів (ефективне використання транспортного засобу), яка містить точну кількість МТР та їх характеристику

В міру підвищення технічного рівня підприємства та зростання продуктивності праці збільшується питома вага витрачання МТР у собівартості продукції виробництва. Значення МТЗ, як функції підприємства чи галузі науковці розглядають за двома підходами: тактичним (оперативним) та стратегічним, коротка характеристика яких наведена в табл. 2 [7].

Забезпечення МТР в тактичному плані означає виконання щоденних операцій, традиційно пов'язаних із закупівлями і спрямованих на подолання проблем, спричинених відсутністю необхідного предмета забезпечення, тобто МТР. Відсутність необхідної кількості матеріально-технічних ресурсів, які відповідають стандартам якості, несвоєчасне їх постачання можуть спричинити незадоволення кінцевого споживача продукції чи послуги. Показником чіткої організації МТЗ є відсутність претензій від підприємств – одержувачів матеріальних ресурсів.

Аналіз наявних в науковій літературі підходів до питань управління системою МТЗ показав, що дана система розглядається науковцями як у розрізі класичного менеджменту, так і з позиції логістики. Проте практично відсутні наукові праці, у

яких управління МТЗ вивчається як окрема відносно виробництва мікрологістична система [8].

Таблиця 2. Підходи до управління МТЗ

Тактичний	Стратегічний
Щоденні операції, традиційно пов'язані із закупівлями та спрямовані на уникнення дефіциту й відсутності необхідного продукту – матеріально-технічних ресурсів	Сам процес управління закупівлями, зв'язки та взаємодія з іншими структурними підрозділами/службами галузі, постачальниками МТР, потребами та запитами кінцевого споживача, планування та розробка нових схем та методів закупівель тощо
Працівники підприємств зазнають різних незручностей у випадку невідповідності забезпечення їх мінімальним очікуванням	Потенціал стратегічної сфери закупівель дуже великий, його розвиток та використання залежить як від знань про нього у керівництва організації, так і від спроможності ефективно розподіляти фінансові ресурси
Відсутність МТР необхідної кількості та якості, їх несвоєчасна доставка можуть створити проблему в кінцевого споживача	

Управління МТЗ підприємства передбачає виконання всіх функцій, притаманних управлінню як виду діяльності:

- постановка завдання – включає проведення моніторингу наявних ресурсів та сировинного ринку потенційних ресурсів, планування потреби у ресурсах, оцінку матеріаломісткості виробництва та його матеріальних потреб;

- реалізація поставленого завдання – постановка, аналіз та оцінювання альтернативних варіантів матеріально-технічного забезпечення, формування остаточного рішення про розвиток сировинної бази підприємства, організацію постачання ресурсів, управління запасами МТР;

- контроль за ефективністю формування та використання МТР в усіх ланках виробничої системи [9].

З іншого боку зона функціонального обслуговування логістикою сфери МТЗ визначається вирішенням завдань, пов'язаних з придбанням і доставкою МТР у місця споживання в необхідній кількості та потрібної якості, в обумовлений термін за оптимальних фінансових витрат з урахуванням того, що в ринковій економіці матеріально-технічні постачання організуються як бізнес-процес за умови взаємодії виробників з постачальниками в конкурентному середовищі. Логістична діяльність ґрунтується на трьох основах: техніка як сукупність усіх технічних засобів та обладнання, що супроводжують матеріальні ресурси; інформація як сукупність усієї статичної та динамічної інформації про рух матеріальних та нематеріальних потоків у системах; економіка підприємства. Принципи логістичного підходу вимагають інтеграції МТЗ, виробництва, транспорту, збуту і передачі інформації про пересування товарно-матеріальних цінностей у єдину систему, що повинно підвищити ефективність роботи у кожній із цих сфер і міжгалузеву ефективність.

Отже, доцільним і обґрунтованим є розгляд системи МТЗ як логістичної системи, призначеної для планування, здійснення та контролювання процесу постачання продукції виробничо-технічного призначення від виробників до споживачів з ме-

тою скорочення часових, фінансових, людських та матеріальних витрат, а також підвищення прозорості процесів ресурсного забезпечення підприємств [10].

Однією з найважливіших функцій логістики є ефективна організація МТЗ споживачів. В умовах «ринку покупця» до даного процесу з боку споживачів пред'являються високі вимоги, які полягають не тільки в прагненні задовольнити потреби виробництва в МТР, а й в отриманні зручного логістичного сервісу при мінімальному рівні витрат. Природньо, що від раціональної організації МТЗ залежать результати виробничо-господарської діяльності будь-якого підприємства, причому тим більшою мірою, чим вища питома вага покупних виробів та напівфабрикатів у вартості кінцевої продукції підприємства. Раціональна організація МТЗ визначає рівень використання засобів виробництва, зростання продуктивності праці, зменшення собівартості продукції, підвищення прибутку та рентабельності [9].

Аналіз ключових аспектів управління системою МТЗ підприємств на практиці показав, що для загального постачальницького ланцюга підвищення ефективності може бути досягнуто через виключення дублювання операцій та непродуктивних витрат часу і ресурсів, тобто через впровадження організаційних змін, необхідних для реалізації наскрізного управління матеріальними потоками на підставі концепції зниження загальних витрат [10].

Отже, слід вдатись до логістичного підходу в управління МТЗ з метою інтеграції постачальників та споживачів, розвитку сильних корпоративних зв'язків, орієнтуючись на стратегічні потреби як самого підприємства так і його ділових партнерів. Саме тому система МТЗ потребує інтегрованого логістичного управління, яке полягає не лише в адаптації підприємства до вимог сучасного ринку, тобто швидкого виконання замовлень споживачів і точного дотримання строків постачання (логістичний підхід), а й у випереджаючому розвитку і ефективному використанні стратегічного ресурсного потенціалу конкретного підприємства, підвищенні його конкурентоспроможності (стратегічний підхід).

Висновки та пропозиції. МТЗ відіграє провідну роль у підвищенні ефективності виробництва. Воно виступає в якості опосередкованого зв'язку між виробництвом та виробничим споживанням продукції виробничо-технічного призначення і його значення з розширенням масштабів виробництва постійно зростає.

Ефективне управління МТЗ на сьогодні є необхідною умовою раціональної організації виробничої системи, чинником визначення технічної та економічної життєздатності будь-якого підприємства [1]. В умовах переходу вітчизняної економіки до ринкових принципів господарювання змінився зміст багатьох економічних дефініцій, ускладнилися задачі і функції, якими вони наділялися. Враховуючи характер змін, що виникли при формулюванні задач управління МТЗ, постає необхідність застосування нових підходів до їх вирішення.

Саме застосування логістичного підходу дозволяє врахувати ці моменти та узгодити взаємодію всіх учасників виробничих взаємовідносин на засадах партнерства з врахуванням вимог раціональної організації МТЗ підприємства та дозволяють ефективно здійснювати виробничу діяльність навіть в умовах високої нестабільності економіки та підвищеного ризику господарських операцій.

Для реалізації цього завдання доречно розглядати систему МТЗ як відкриту, адаптивну, інтегровану логістичну систему підприємства, яка забезпечує оптимальне поєднання використання внутрішніх ресурсів підприємства з ресурсами зовнішніх джерел постачання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крушельницька О. В. Управління матеріальними ресурсами [Текст]: навч. посібник / О. В. Крушельницька / – К. : Кондор, 2003. – 162 с.
2. Гаджинский А.М. Логистика: Учебник для высших и средних специальных учебных заведений [Текст]. – 2-е изд. – М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 1999. – 228 с.
3. Мате Э. Материально-техническое обеспечение деятельности предприятия [Текст] / Э. Мате, Д. Диксе / пер. с франц. (общ. ред. В. С. Загашвили). – М.: Прогресс, 1993. – 160 с.
4. Дж. Гатторн. Управление цепями поставок: Справочник издательства Gower, Пер. с 5-го англ. изд. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 670 с.
5. Тридід О.М. Логістичний менеджмент :навч. посіб. – Х. : ІНЖЕК, 2005. – 224 с.
6. Сергеев В.И. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов [Текст]. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 976 с.
7. Харрисон А. Управління логістикою: Розробка стратегій логістичних операцій : пер. з англ. / Алан Харрисон, Ремко Ван Хоук. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. – 368 с.
8. Крикавський Є.В. Логістика: компендіум і практикум : навч. посіб. / Є.В. Крикавський, Н.І. Чухрай, Н.В. Чернописька. – К. : Кондор, 2006. – 340 с.
9. Бортнік С.М. Удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства на засадах сорсингу і логістики / С.М. Бортнік // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. Збірник наукових праць. – Луцьк – 2014. – Випуск 8. – С. 61-74.
10. Карпенко О.А. Дослідження переваг логістичного підходу при організації систем матеріально-технічного забезпечення підприємств / О.А. Карпенко, С.О. Ковальчук, Є.О. Єфімова // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – 2012 – №4 – С 82-85.
11. Чейз Ричард Б., Эквилайн Николас Дж., Якобс Роберт Ф. Производственный и операционный менеджмент: Пер. с англ.. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. – 704 с.

REFERENCES

1. Krushelnitska O. V. Upravlinnya materialnimi resursami [Tekst]: navch. posibnik / O.V.Krushelnitska / – К. : Kondor, 2003. – 162 s.
2. Gadjinskiy A.M. Logistika: Uchebnik dlya vyisshih i srednih spetsialnyih uchebnyih zavedeniy [Tekst]. – 2-e izd. – М.: Informatsionno- vnedrencheskiy tsentr «Marketing», 1999. – 228 s.
3. Mate E. Materialno-tehnicheskoe obespechenie deyatelnosti predpriyatiya [Tekst] / E. Mate, D. Dikse / per. s frants. (obsch. red. V. S. Zagashvili). – М.: Progress, 1993. – 160 s.
4. Dj. Gattorn. Upravlenie tsepyami postavok: Spravochnik izdatelstva Gower, Per. s 5-go angl. izd. – М.: INFRA-M, 2008. – 670 s.
5. Tridid O.M. Logistichniy menedjment :navch. posib. – H. : INJEK, 2005. – 224 s.
6. Sergeev V.I. Korporativnaya logistika. 300 otvetov na voprosyi professionalov [Tekst]. – М.: INFRA-M, 2005. – 976 s.
7. Harrison A. Upravlinnya logistikoyu: Rozrobka strategiy logistichnih operatsiy : per. z angl. / Alan Harrison, Remko Van Houk. – Dnipropetrovsk : Balans Biznes Buks, 2007. – 368 s.
8. Krikavskiy E.V. Logistika: kompendium i praktikum : navch. posib. / E.V. Krikavskiy, N.I. CHuhray, N.V. CHornopiska. – К. : Kondor, 2006. – 340 s.
9. Bortnik S.M. Udoskonalennya upravlinnya materialno-tehnichnim zabezpechennyam pidpriemstva na zasadah sorsingu i logistiki / S.M. Bortnik // Visnik Volinskogo institutu ekonomiki ta menedjmentu. Zbirnik naukovih prats. – Lutsk – 2014. – Vipusk 8. – S. 61-74.
10. Karpenko O.A. Doslidjennya perevag logistichnogo pidhodu pri organizatsii sistem materialno-tehnichnogo zabezpechennya pidpriemstv / O.A. Karpenko, S.O. Kovalchuk, E.O. Efimova // Upravlinnya proektami, sistemniy analiz i logistika. – 2012 – №4 – S 82-85.
11. CHEyz Richard B., Ekvilayn Nikolas Dj., YAkobs Robert F. Proizvodstvenniy i operatsionniy menedjment: Per. s angl.. – М.: Izdatelskiy dom «Vilyams», 2003. – 704 s.

УДК 658.2

Анастасія Божок, к.е.н.

(доцент каф. «Економіка та підприємництво», Державний економіко-технологічний університет транспорту)

Артем Семак

(магістр, Державний економіко-технологічний університет транспорту)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджуються шляхи вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів у сучасних конкурентних умовах розвитку національної економіки. Проаналізовано економічну сутність поняття «основні засоби» та методологічні підходи до покращення їх використання. Визначено, що ключову роль відіграє якість проведеного аналізу їх функціонування та виявлення факторів впливу.

Встановлено, що покращення показників ефективності використання основних засобів виражається у досягненні більших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил порівняно з меншими витратами праці та іншими витратами на створення продукту.

Представлені чотири групи факторів, які прямо або опосередковано впливають на ефективність використання основних засобів. Також зазначається, що модернізація основних засобів розкриває потенційні можливості для економічного зростання за умови, якщо забезпечуватиметься максимальне завантаження впровадженої техніки. Наведено інформацію про технічний стан основних засобів України за сферами економіки.

Наведені заходи, які сприятимуть збільшенню часу роботи обладнання у календарному періоді, покращенню інтенсивності його використання. Запропоновано покращувати ефективність використання основних виробничих засобів підприємства шляхом оптимізації та удосконалення їх відтворювальної та технологічної структури.

Ключові слова: основні виробничі засоби, конкурентоспроможність, ефективність, фондовіддача, модернізація, технічний стан.

© Божок А., Семак А., 2016

Анастасія Божок, к.э.н.

(доцент каф. «Економика и предпринимательство», Государственный экономико-технологический университет транспорта)

Артем Семак

(магистр, Государственный экономико-технологический университет транспорта)

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье исследуются пути решения проблемы повышения эффективности использования основных средств в современных конкурентных условиях развития национальной экономики. Проанализирована экономическая сущность понятия «основные средства» и методологические подходы к улучшению их использования. Определено, что ключевую роль играет качество проведенного анализа их функционирования и выявления факторов влияния.

Установлено, что улучшение показателей эффективности использования основных средств выражается в достижении больших результатов при соответствующем уровне развития производительных сил по сравнению с меньшими затратами труда и другими затратами на создание продукта.

Представлены четыре группы факторов, которые прямо или косвенно влияют на эффективность использования основных средств. Также отмечается, что модернизация основных средств раскрывает потенциальные возможности для экономического роста при условии, если будет обеспечиваться максимальная загрузка внедренной техники. Приведены сведения о техническом состоянии основных средств Украины по сферам экономики.

Приведены мероприятия, которые будут способствовать увеличению времени работы оборудования в календарном периоде, улучшению интенсивности его использования. Предложено улучшать эффективность использования основных производственных фондов предприятия путем оптимизации и совершенствования их воспроизводственной и технологической структуры.

Ключевые слова: основные производственные фонды, конкурентоспособность, эффективность, фондоотдача, модернизация, техническое состояние.

Anastasiia Bozhok, Ph.D.

(associate Professor of Department «Economics and Entrepreneurship», State Economy and Technology University of Transport)

Artem Semak

(master, State Economy and Technology University of Transport)

PRODUCTIVITY OF FIXED ASSETS AS IMPROVING LINE OF NATIONAL ECONOMIES COMPETITIVENESS

The ways to solve the problem for improving fixed assets using in modern conditions of national economies development are investigated in the article. Essence of the concept fixed assets and methodological approaches to improving of their use were analyzed. The quality of analyze of their functioning and identifying the influence factors are play the key role. Improvement in the efficiency of fixed assets use is consist in achieve a greater results with less costs of labor.

There are four groups of factors were presented, which directly or indirectly affecting on the efficiency of using fixed assets. It is also noted that the modernization of fixed assets can give a potential opportunity for economic growth on condition if will be providing the maximum charge of embedded technology. Provides information about the technical condition of fixed assets of Ukraine by industries.

The activities which will help to increase time of operation in a calendar period and improvement of intensity of its use were presented in this article. The ways for productivity improve of the enterprises' fixed assets through the application of optimization and improving of their reproductive and technological structure were proposed.

Keywords: main fixed assets, competitiveness, efficiency, capital productivity, modernization, technical condition.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що в сучасних умовах розвитку національної економіки перед підприємствами більшості галузей народного господарства постають проблеми підвищення ефективності використання основних засобів. Зазначене є одним із ключових факторів, який впливає на місце підприємства у промисловому виробництві, рівень його конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках, а також на загальну ефективність діяльності. Проблеми високої вартості та тривалий період окупності устаткування обумовлюють необхідність пошуку резервів підвищення ефективності використання основних засобів. Вирішення цієї проблеми означає краще виконання виробничої програми підприємства, більш ефективне використання ресурсів та зниження потреби в них, а також економію витрат і підвищення рівня рентабельності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми покращення використання основних засобів та виробничих потужностей підприємств досліджуються багатьма вченими. Зокрема, Покропивний С.Ф., Мацибора В.І. та Збарський В.К. вважають, що відмінною рисою ефективного використання основних засобів підприємства є збільшення обсягу виробленої продукції. Забезпечення високих темпів розвитку виробництва та підвищення його ефективності можливе лише за умови інтенсивного відтворення й раціонального використання основних засобів [1; 2].

Ковальчук І.В. зазначає, що в процесі господарювання система менеджменту на підприємстві має бути спрямована на забезпечення ефективності управління основними фондами, тому що через обмежені фінансові можливості підприємства та неможливість залучення додаткових ресурсів, вирішити проблему максимізації прибутку можливо лише завдяки підвищенню ефективності використання наявних ресурсів [3].

Череп А.В. зазначає, що в сучасних умовах господарювання постійно постають проблеми нестачі фінансових ресурсів, що унеможлиблює інвестування у розвиток виробництва, потребує постійної оптимізації та мінімізації витрат, у тому числі скорочення витрат на ремонти та обслуговування основних засобів, що при великих виробничих програмах потребує постійного моніторингу й оцінювання їх використання [4].

Упродовж багатьох останніх років більшість зарубіжних підприємств для забезпечення економічного зростання приділяє виняткову увагу управлінню технічним розвитком основних виробничих засобів, що дає змогу реалізувати конкурентні переваги.

Мета даної статті полягає у дослідженні економічної сутності основних засобів та шляхів підвищення ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність більшості підприємств національного господарства спрямована на отримання прибутку за рахунок задоволення потреб споживачів. При цьому основні засоби виступають основною складовою як виробничого, так і економічного потенціалу підприємства.

В економічній літературі представлено багато визначень терміна «основні засоби». У Податковому кодексі України основні засоби визначаються як матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних засобів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [5].

Отже, економічна сутність основних засобів проявляється у перенесенні їх вартості частинами на виготовлену продукцію в процесі зносу. Іншими словами, основні засоби перебувають у постійному кругообігу.

У визначенні напрямків підвищення ефективності використання основних засобів ключову роль відіграє якість проведеного аналізу їх використання. Аналіз має передбачати виконання досліджень за такими аспектами:

1) відповідність величини, структури та технічного рівня основних засобів підприємства потребам виробництва, відповідність вимогам міжнародних та національних стандартів до продукції;

2) визначення таких загальновідомих показників ефективності використання основних засобів як фондівіддача, фондомісткість, аналіз часу роботи обладнання, а також моральний та фізичний стан основних засобів, особливо їх активної частини з метою виявлення позитивних і негативних чинників впливу;

4) визначення ступеня використання основних засобів з метою усунення різного роду простоїв; розрахунок впливу кількісних та якісних показників використання основних засобів на фінансово-економічні показники діяльності підприємства;

5) витрат на утримання та експлуатацію устаткування та ефективності здійснених інвестицій в основні засоби.

Покращення показників ефективності використання основних фондів виражається у досягненні більших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил порівняно з меншими витратами праці та іншими витратами на створення продукту.

Виокремлюють такі групи факторів, які прямо або опосередковано впливають на ефективність використання основних фондів:

1) економічні – обсяг виробництва та реалізації продукції, показники прибутку та рентабельності, якісний склад персоналу та ін.;

2) технічні – структура та склад основних виробничих засобів, технологій, які застосовуються, науково-технічний прогрес;

3) організаційні – рівень організації виробництва, системи мотивації, тривалість робочого дня, змінність роботи, ритмічність виробництва;

4) соціальні – рівень оплати праці, забезпеченість спеціальним харчуванням, спеодягом та ін.

Модернізація основних засобів розкриває потенційні можливості для економічного зростання за умови, якщо буде забезпечено максимальне завантаження впровадженої техніки. Також забезпечуватиметься високий технічний рівень виробництва, якість продукції та конкурентоспроможність підприємства. При цьому слід зазначити, що прискорення темпів зростання науково-технічного прогресу скорочує терміни служби машин і обладнання, обумовлює необхідність оновлення техніки. Удосконалення технічного стану основних засобів досягається при модернізації діючого, введенні нового обладнання, ліквідації та вибуття застарілого обладнання та зайвого електрообладнання. Аналіз технічного стану основних засобів проводиться у такій послідовності: виявляються терміни придатності, потім визначається зміна даних показників за періодами та виявляються причини цих коливань.

У табл. 1. представлена інформація про технічний стан основних засобів України за сферами економіки.

Таким чином, першочергового інвестування в основні засоби потребують такі сфери як наука, промисловість, транспорт і телекомунікації. Фінансове забезпечення та механізми його реалізації мають бути закладені в загальнодержавних програмах науково-технічного прогресу. При цьому, варто зазначити, що запровадження інновацій створює реальні та потенційні можливості підвищення ефективності використання основних виробничих засобів з точки зору енергетичного, матеріального й екологічного ефектів. Однак діяльність підприємств (особливо державного фінансування) на інноваційній основі пов'язана з певними бар'єрами, зокрема державні стратегії фінансування НДДКР зазвичай орієнтовані на довгостроковість, що викликає протиріччя у науково-технічній, інноваційній та промисловій політиках. Підвищення екстенсивного та інтенсивного використання діючих засобів, обладнання та споруд створює великі можливості для збільшення обсягу послуг і підвищення фондівддачі.

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 1. Основні засоби України за 2015 рік [6]

Вид економічної діяльності	Ступінь зносу основних засобів, %	Темп зростання (зниження) основних засобів, %
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	38,9	107
Промисловість	76,9	100
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування	41,2	101,9
Будівництво	53	102
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	51,7	100,4
Інформація та телекомунікації	57,9	107,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	57,3	101,6
Наукові дослідження та розробки	63,4	100,9
Освіта	45,6	101,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	32,2	100,9

Збільшенню часу роботи обладнання у календарному періоді сприятимуть:

- ретельний догляд за обладнанням, його своєчасний і якісний ремонт, вимірювання, суворе дотримання технологічного процесу і правил технічної експлуатації, що дозволяє скоротити і ліквідувати технічні зупинки, простої, пошкодження;
- своєчасне усунення невідповідностей між окремими видами основних засобів, виробничими ділянками мережі й цехами, що також дає можливість запобігати перерв у роботі устаткування.

Більш інтенсивне використання обладнання досягається шляхом:

- скорочення витрат часу на підготовчо-завершальні та допоміжні операції (підготовку робочого місця, оформлення документації, встановлення з'єднання по каналу);
- підвищення кваліфікації працівників;
- згладжування нерівномірності навантаження, а також раціональною розстановкою обладнання з урахуванням даної нерівномірності;
- забезпечення стійкої і рівномірної роботи за графіком.

До інтенсивних резервів також відносять підвищення коефіцієнтів використання встановленого устаткування, поліпшення використання виробничих площ.

Удосконалення організації виробничих процесів і впровадження наукової організації праці є важливими резервами поліпшення використання діючих засобів. У сучасних умовах підприємства мають право здавати в оренду або продавати зайве і непотрібне устаткування, виручка від реалізації якого може направлятися для придбання нового обладнання.

Підвищення ефективності використання основних виробничих засобів передбачає удосконалення:

- 1) відтворювальної структури;
- 2) технологічної структури;
- 3) оптимізація структури.

Удосконалення відтворювальної структури основних засобів має бути спрямоване на прискорення їхнього оновлення, скорочення циклу їх відтворення, перехід від екстенсивного типу відтворення, коли основна маса засобів спрямовується на їх